

सन २०२४-२५ या आर्थिक वर्षापासून पुढील पाच वर्षात राष्ट्रीय अंधत्व व दृष्टी क्षीणता नियंत्रण कार्यक्रम “मोबाईल आय सर्जिकल युनिट” (MESU) प्रकल्प राबविण्याकरिता लेखाशिर्ष “२२१० ०१६४, ३१-सहायक अनुदाने (वेतनेतर)” या उद्दिष्टाखाली उपकरणासह सुसज्ज वाहन खरेदी करण्यासाठी एकूण रु.७५.०० कोटी इतक्या रकमेच्या खर्चास तसेच मोतीबिंदू शस्त्रक्रिया व अनुषंगीक सेवा देण्यासाठी प्रति रुग्ण रु.१०,७५०/- एवढ्या खर्चास प्रशासकीय मान्यता देण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
सार्वजनिक आरोग्य विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: प्रशामा-१२२४/प्र.क्र.३४/आरोग्य-८

१० वा मजला, गो. ते. रुग्णालय संकुल इमारत,
नवीन मंत्रालय, मुंबई - ४००००१.
दिनांक : २४ सप्टेंबर, २०२४

वाचा :-

- १) सहसंचालक, आरोग्य सेवा (असंसर्गजन्य रोग), मुंबई यांचे पत्र क्र. संआसे/NCD/NPCDCS/सन२०२२-२३ व सन २०२३-२४/प्रमा व अनुदान/८९०२-०५/२४, दि.२१.०२.२०२४
- २) सहसंचालक, आरोग्य सेवा (असंसर्गजन्य रोग), मुंबई यांचे पत्र क्र. आसेआ/कक्ष ८-अ/अंनिका/मोबाईल आय सर्जिकल युनिट (MESU)/प्रमाव/अनुदान/३६२५-२८/२०२४, दि.२९.०७.२०२४.

प्रस्तावना :-

केंद्र शासनाच्या राष्ट्रीय धोरणामध्ये नमूद केल्यानुसार सन २०२५ पर्यंत अंधत्वाचे प्रमाण हे २००६-०७ च्या १.१ % वरून ०.२५% पर्यंत कमी करण्याचे उद्दिष्ट निश्चित करण्यात आलेले आहे. मोतीबिंदू शस्त्रक्रियांचा अनुशेष दूर करण्याकरिता केंद्र शासनाकडून नेत्र ज्योती अभियानांतर्गत सन २०२२-२३, २०२३-२४ व २०२४-२५ या तीन वर्षाकरिता २७ लक्ष मोतीबिंदू शस्त्रक्रियांचे उद्दिष्ट ठरविण्यात आलेले आहे.

२. (अ) राज्यातील ग्रामीण, डोंगराळ व अतिदुर्गम भागामधील लाभार्थ्यांना मोतीबिंदू शस्त्रक्रियांचा लाभ घेण्यासाठी अडचणी निर्माण होत आहेत. त्यामुळे सदर लाभार्थी शस्त्रक्रियांपासून वंचित राहू नयेत, तसेच सार्वजनिक आरोग्य विभागांतर्गत कार्यरत आरोग्य संस्थांमार्फत करण्यात येणा-या मोतीबिंदू शस्त्रक्रियांच्या संख्येत भरीव वाढ होणे आवश्यक आहे.

(ब) आय.आय.टी, मद्रास येथील इलेक्ट्रीकल अभियांत्रिकी विभागाच्या ,हेल्थकेअर टेक्नॉलॉजी इनोव्हेशन सेंटर, यांनी मोबाईल आय सर्जिकल युनिट (MESU) तयार केली असून सदर युनिटच्या तांत्रिक विनिर्देशनाचे पेटंट त्यांच्याकडे आहेत. सदर युनिट पेटंटेड असून या युनिटचे उपयुक्तता व आधारभुत किंमत यांचे मुल्यांकन (Health Technology assesment) राष्ट्रीय आरोग्य प्रणाली संशोधन केंद्र (NHSRC), राष्ट्रीय आरोग्य अभियान, नवी दिल्ली या राष्ट्रीय पातळीवरील संस्थेने प्रमाणित केलेले आहेत.

(क) तसेच आय.आय.टी, मद्रास यांनी या मोबाईल नेत्र सर्जिकल युनिट (MESU) युनिट द्वारे काम केले असून त्यांनी सुमारे ४०,००० रुग्णांची मोतीबिंदू शस्त्रक्रिया केली असल्याची प्रस्तावामधील माहिती व अभिलेखावरून दिसून येते.

३. वरील इलेक्ट्रीकल अभियांत्रिकी विभागाच्या ,हेल्थकेअर टेक्नॉलॉजी इनोव्हेशन सेंटर, आय.आय.टी, मद्रास संस्थेच्या मोबाईल नेत्र सर्जिकल युनिट (MESU) मार्फत नेत्र चिकीत्सा तसेच मोतीबिंदू शस्त्रक्रिया व अनुषंगिक सेवा देण्याकरीता प्रति रुग्ण रु.१०७५०/- + जीसटी (लागु असल्यास) इतका खर्च अपेक्षित आहे. यामध्ये रुग्ण तपासणी, निदान तसेच शस्त्रक्रिया व त्यासाठी लागणारे साहित्य (Consumables) व इतर औषधी इत्यादीचा समावेश आहे. या उपक्रमांसाठी सर्व उपकरणासह सुसज्य एकूण १० मोबाईल आय सर्जिकल युनिट (MESU) साठी खरेदी करण्याचे प्रस्तावित असून यासाठी प्रति मोबाईल आय सर्जिकल युनिट (MESU) साठी रु.७.५० कोटी असा एकूण रु. ७५.०० कोटी + जीसटी (लागु असल्यास) इतका खर्च अपेक्षित आहे.

४. उक्त रु.७५.०० कोटीपैकी ४९ टक्के रक्कम म्हणजेच रु.३६.७५ कोटी प्रारंभिक अनुदान द्यावयाचे असून उर्वरित ५१ टक्के रक्कम म्हणजेच रु.३८.२५ कोटी रक्कम आय.आय.टी. मद्रास या संस्थेकडून सुरवातीस खर्च करण्यात येणार आहे. वर नमूद ४९ टक्के रक्कम म्हणजेच रु.३६.७५ कोटी रक्कम शासनाकडून अदा करण्यात आल्यानंतर उक्त संस्थेकडून मोबाईल आय सर्जिकल युनिट (MESU) कार्यान्वित करण्यात येणार आहेत. सदर उपक्रम कार्यान्वित झाल्यानंतर उक्त ५१ टक्के हिश्याची रक्कम रु.३८.२५ कोटी ही पुढील ५ वर्षांमध्ये समान हप्त्यात म्हणजे प्रति वर्षी रु.७.६५ कोटी याप्रमाणे उक्त संस्थेला परत करावयाची आहेत. सदर उपक्रम सन २०२४-२५ पासून पुढील पाच वर्षे राबविण्यात येईल व त्यानंतर उपक्रमाचा आढावा घेऊन पुढे सुरू ठेवण्याबाबत शासन स्तरावरून निर्णय घेण्यात येईल.

५. सहसंचालक, आरोग्य सेवा (असंसर्गजन्य रोग,मुंबई), आरोग्य सेवा आयुक्तालय, मुंबई यांनी सादर केलेल्या प्रस्तावानुसार सन २०२४-२५ या आर्थिक वर्षा पासून पुढील पाच वर्षात राष्ट्रीय अंधत्व व दृष्टी क्षीणता नियंत्रण कार्यक्रम आय.आय.टी, मद्रास अंतर्गत प्रिस्टिन संस्थेमार्फत मोबाईल आय सर्जिकल युनिट (MESU) प्रकल्प राबविण्याकरिता लेखाशिर्ष २२१० ०१६४, ३१-सहायक अनुदाने (वेतनेतर) या उद्दिष्टाखाली उपकरणासह सुसज्य वाहन खरेदी करण्यासाठी एकूण रु.७५.०० कोटी + जीसटी (लागु असल्यास) तसेच मोतीबिंदू शस्त्रक्रिया , अनुषंगिक साहित्य व सेवा देण्यासाठी प्रति रुग्ण रु.१०,७५०/- + जीसटी (लागु असल्यास) एवढ्या खर्चास प्रशासकीय मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

६. सन २०२४-२५ या आर्थिक वर्षापासून पुढील पाच वर्षात राष्ट्रीय अंधत्व व दृष्टी क्षीणता नियंत्रण कार्यक्रम अंतर्गत मोबाईल आय सर्जिकल युनिट (MESU) प्रकल्प राबविण्या करिता लेखाशिर्ष २२१० ०१६४, ३१-सहायक अनुदाने (वेतनेतर) या उद्दिष्टाखाली उपकरणांसह सुसज्य वाहन खरेदीसाठी एकूण रु.७५.०० कोटी (अक्षरी रुपये पंचाहत्तर कोटी फक्त) + जीसटी (लागु असल्यास)

इतका तसेच मोतीबिंदू शस्त्रक्रिया, अनुषंगिक साहित्य व सेवा इ. साठी प्रति रुग्ण रु.१०,७५०/- (+ जीसटी (लागु असल्यास)) इतका खर्च अपेक्षित असून सदरचा खर्च सन २०२४-२५ या आर्थिक वर्षात व पुढील पाच वर्षात लेखाशिर्ष २२१० ०१६४, ३१-सहायक अनुदाने (वेतनेतर) या उद्दिष्टाखालील उपलब्ध निधीतून भागविण्यात येणार आहे.

७. (अ) सदर उपक्रमाच्या अंतर्गत पुढील पाच वर्षात करण्यात येणाऱ्या मोतीबिंदू शस्त्रक्रियेसाठी येणाऱ्या अंदाजित खर्चाचा तपशील खालीलप्रमाणे आहे:-

अ.क्र.	वर्ष	मोतीबिंदू शस्त्रक्रिया उद्दिष्ट	आवर्ती खर्च (रु. १०,७५०/- प्रती रुग्ण + जी.एस. टी (लागु असल्यास))
	प्रथम वर्ष	३०,०००	३२.२५ कोटी
	द्वितीय वर्ष	३०,०००	३२.२५ कोटी
	तृतीय वर्ष	३०,०००	३२.२५ कोटी
	चतुर्थ वर्ष	३०,०००	३२.२५ कोटी
	पंचम वर्ष	३०,०००	३२.२५ कोटी
	एकुण	१,५०,०००	१६१.२५ कोटी

(ब) सदर उपक्रम प्रत्यक्ष सुरु झाल्यानंतर वर नमूद ७५.०० कोटी पैकी ५१ टक्के हिश्याच्या रु.३८.२५ कोटी रक्कम खालील प्रमाणे ५ टप्प्यात पुढील ५ वर्षात द्यावयाच्या रकमेचा/खर्चाचा तपशील खालीलप्रमाणे आहे:-

अ.क्र.	वर्ष	रक्कम (रु.) + जीसटी (लागु असल्यास)
१	प्रथम वर्ष	७.६५
२	द्वितीय वर्ष	७.६५
३	तृतीय वर्ष	७.६५
४	चतुर्थ वर्ष	७.६५
५	पंचम वर्ष	७.६५
	एकुण	३८.२५ कोटी

८. राष्ट्रीय अंधत्व व दृष्टी क्षीणता नियंत्रण कार्यक्रम आय.आय.टी, मद्रास यांच्यामार्फत मोबाईल आय सर्जिकल युनिट (MESU) द्वारे मोतीबिंदू शस्त्रक्रियेचा उपक्रम राबविण्यास खालील अटीच्या अधिन राहून प्रशासकीय मान्यता देण्यात येत आहे:-

(१) सदरचा उपक्रम सन २०२४-२५ पासून पुढील पाच वर्षांपर्यंत राबविण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. पाच वर्षांच्या कालावधीनंतर आढावा घेऊन सदर उपक्रम पुढे सुरु ठेवण्याबाबत शासन स्तरावरून निर्णय घेण्यात येईल.

(२) सदर उपक्रमांतर्गत प्रतिवर्षी सुमारे ३०,००० मोतीबिंदू शस्त्रक्रियेचे उद्दिष्ट निश्चित करण्यात येत असून सदर शस्त्रक्रियेचे काम आय.आय.टी, मद्रास अंतर्गत प्रिस्टिन संस्थेमार्फत करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

- (३) सदर शासन निर्णयाच्या परिच्छेद क्र. २ (ब) मधील बाबींची खातरजमा करण्याची जबाबदारी आयुक्त, आरोग्य सेवा आयुक्तालय, मुंबई व सहसंचालक आरोग्य सेवा (असंसर्गजन्य रोग), मुंबई यांची राहिल.
- (४) सदर उपक्रमासाठी वापरण्यात येणाऱ्या सुसज्ज वाहन खरेदीसाठी येणारा खर्च रु.७५.०० कोटीपैकी ४९ टक्के रक्कम म्हणजेच रु.३६.७५ कोटी प्रारंभिक अनुदान शासनाकडून देण्यास व उर्वरित ५१ टक्के म्हणजेच रु.३८.२५ कोटी रक्कम आय.आय.टी. मद्रास या संस्थेकडून खर्च करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
- (५) सदर उपक्रमांतर्गत मोबाईल आय सर्जिकल युनिट (MESU) चे १० युनिट खरेदी करण्यास व त्यासाठी येणारा खर्च रु. ७५.००कोटी + जीसटी (लागू असल्यास) इतक्या खर्चास प्रशासकीय मान्यता देण्यात येत आहे.
- (६) सदर उपक्रमांतर्गत करण्यात येणाऱ्या मोतीबिंदू शस्त्रक्रिया अनुषंगिक साहित्य व सेवा इत्यादी साठी प्रति रुग्ण रु.१०,७५०/- (+ जीसटी (लागू असल्यास)) एवढ्या खर्चास मान्यता देण्यात येत आहे. याप्रमाणे दरवर्षी सुमारे ३०,००० मोतीबिंदू शस्त्रक्रियेसाठी रु.३२.२५ कोटी एवढा प्रति वर्ष खर्च अपेक्षित असून सदरचा खर्च लेखाशिर्ष २२१० ०१६४, ३१-सहायक अनुदाने (वेतनेत्तर) या लेखाशिर्षाखालील उपलब्ध असलेल्या अनुदानातून भागविण्यात यावा.
- (७) संपूर्ण उपक्रम प्रक्रिया राबविताना केंद्रशासनाच्या वेळोवळी निर्गमित केलेल्या मार्गदर्शक सुचनांचे तसेच रुग्णांच्या आरोग्यसंबंधी बाबींच्या अनुषंगाने केंद्रशासन व राज्यशासनाचे वेळोवळी निर्गमित केलेल्या मार्गदर्शक सुचनांचे पालन करणे आयुक्त, आरोग्य सेवा आयुक्तालय, मुंबई व सहसंचालक आरोग्य सेवा (असंसर्गजन्य रोग), मुंबई तसेच संबंधित उपक्रम प्रमुख आय.आय.टी, मद्रास यांना बंधनकारक राहिल.
- (८) सहसंचालक, आरोग्य सेवा (असंसर्गजन्य रोग),मुंबई, यांनी सादर केलेल्या प्रस्तावानुसार, सदर प्रस्तावामध्ये शिबीरांच्या माध्यमातून मोतीबिंदू शस्त्रक्रिया करण्याचा सदर मोबाईल आय सर्जिकल युनिट उपक्रम राबविण्याबाबतच्या मंजूरीसाठीच्या प्रस्तावास केंद्र शासनाच्या आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्रालय नवी दिल्ली यांच्याकडून मान्यता प्राप्त करून घेण्याची तसेच सदर उपक्रमांसाठी वर नमूद केल्याप्रमाणे आय.आय.टी. मद्रास यांनी प्राप्त केलेल्या पेटेंट नुसार त्यांच्याकडून खरेदी करण्यात येणार असल्याचे (एकलस्रोत खरेदी) प्रमाणपत्र सादर करणे ही जबाबदारी आयुक्त, आरोग्य सेवा आयुक्तालय, मुंबई व सहसंचालक आरोग्य सेवा (असंसर्गजन्य रोग), मुंबई यांची राहिल. सदर उपक्रम केंद्रशासनाची मान्यता प्राप्त झाल्यानंतर कार्यन्वित करण्यात यावा.
- (९) सदर उपक्रम राबविण्याच्या अनुषंगाने आवश्यकतो सामंजस्य करार (Memorandum of Understanding), आय.आय.टी. मद्रास व आयुक्त,आरोग्य सेवा तथा अभियान संचालक,राष्ट्रीय आरोग्य अभियान,मुंबई यांना करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

(१०) शासन निर्णय, वित्त विभाग, क्र. विअप्र-२०१३/प्र.क्र.३०/भाग-२/२०१३/विनियम, दिनांक १७ एप्रिल, २०१५ सोबतच्या परिशिष्टातील वित्तीय अधिकार नियम पुस्तिका १९७८, भाग-पहिला उपविभाग-दोन मधील अ.क्र.४ नियम क्र.७ समोरील स्तंभ क्र.६ येथील अटींची पूर्तता करण्यात यावी.

९. उपरोक्त परिच्छेद क्र.८ मधील अनुक्रमांक १ ते १० येथे नमूद अटींची पूर्तता करण्याची व सदर उपक्रम आवश्यक तांत्रिक विनिर्देशानुसार असल्याचे सुनिश्चित करण्याची संपूर्ण जबाबदारी, आयुक्त,आरोग्य सेवा आयुक्तालय,मुंबई तसेच तसेच संबंधित उपक्रम प्रमुख आय.आय.टी, मद्रास यांची राहिल.

१०. शासन निर्णय, वित्त विभाग, क्र.विअप्र-२०१३/प्र.क्र.३०/१३/विनियम, भाग-२, दिनांक १७ एप्रिल, २०१५ मधील वित्तीय अधिकार नियम पुस्तिका १९७८ भाग-पहिला उपविभाग-दोन मधील अनु क्रमांक ४, नियम क्र. ७ अन्वये प्रशासनिक विभागास प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारामध्ये सदर शासन निर्णय निर्गमित करण्यात येत आहे.

११. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेत स्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२४०९२३१८०२०७४०१७ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(विकास तु. कदम)

अवर सचिव महाराष्ट्र शासन

प्रति:-

- १) आयुक्त, आरोग्य सेवा तथा अभियान संचालक, राष्ट्रीय आरोग्य अभियान, मुंबई.
- २) संचालक, आरोग्य सेवा, आरोग्य संचालनालय, मुंबई.
- ३) सह संचालक, आरोग्य सेवा, (खरेदी कक्ष),आरोग्य सेवा संचालनालय मुंबई
- ४) सहसंचालक, आरोग्य सेवा (असंसर्गजन्य रोग), मुंबई .
- ५) सह संचालक आरोग्य सेवा, (अर्थ व प्रशासन),आरोग्य सेवा संचालनालय मुंबई
- ६) महालेखापाल, महाराष्ट्र-१ (लेखापरिक्षा/लेखा अनुज्ञेयता),मुंबई
- ७) महालेखापाल, महाराष्ट्र-२(लेखापरिक्षा/लेखा अनुज्ञेयता),नागपूर
- ८) अधिदान व लेखाधिकारी,मुंबई
- ९) निवासी लेखा परिक्षा अधिकारी,मुंबई
- १०) निवडनस्ती (आरोग्य-८)